

Křesťanství a rybářství patří k sobě – pojítkem mezi nimi je půst

K neznámějším atributům doby postní patří půst coby zdrženlivost od masitých pokrmů (dříve i mléčných a vaječných). Proto zvláště v minulosti docházelo v postní době k významným proměnám jídelníčků našich předků. Ryby, zejména ty sladkovodní, byly u nás jeho přirozenou součástí... Zvláštní postní příloha Zpravodaje představuje rybu nejen jako živočicha a pokrm, ale také jako symbol či jako doklad tvůrčího humoru, rozmanitosti a krásy Stvořitele.

Rybáři lidí

Rybářství ke křesťanství patří už od počátku. Připomeňme si jen, že sedm z dvanácti apoštolů se rekrutovalo právě z rybářů. O rybách a rybaření mluvil Ježíš několikrát ve svých podobnáních. Ryby tehdy byly běžnou součástí stravy, proto byly lidem blízké, uchopitelné i jako symbol. Když například Ježíš sliboval svým učedníkům, že z nich udělá „rybáře lidí“, rozuměli mu.

I Ježíšovy skutky spojené s rybami mají svůj nadčasový význam. Určitě si vzpomenete na zázrak, kdy Ježíš vzal dvě ryby a pět chlebů a nasytil zástupy. V jistém smyslu bychom v tom dnes mohli vidět mimo jiné jakýsi předobraz aktivit řady institucí mezinárodního společenství. Ty se totiž snaží hladovějícím v rozvojových zemích dodat chybějící proteiny právě skrze rybí maso. Pro začátek chovu stačí teoreticky ony dvě ryby.

Křesťanství rozšířilo kapra

Nejrozšířenější rybou chovanou v naší zemi vždy byl a dodnes je kapr. Ovšem kapr, tak jak ho známe dnes, není původním druhem západní Evropy (ani povodí Labe). Nejzápadnější oblast jeho přirozeného výskytu představovala řeka Dunaj na hranici s Moravou. Na přelomu letopočtu dováželi římské legionáři do věčného města kapra jako vyhlášenou delikatesu z hraniční provincie Panonie. Tuto dalekou a dlouhou cestu od Dunaje mohl totiž bez větší úhony vydržet ze všech dunajských ryb právě jen on. Kapr se tak naturalizoval a přirozeně množil i mimo svůj původní domov.

Když během 6. století vznikaly první kláštery a mniši vyráželi kolonizovat barbarské či pusté kraje, potřebovali vyřešit zásobování rybou pro dny postu. Dovoz mořských ryb byl problematický (drahý) a spoléhat se ve vnitrozemí jen na říční ryby nebylo možné (hlavně v zimě). Přibalili si tedy s sebou kapra. Jeho výhodou byly právě biologické vlastnosti, zejména nenáročnost na prostředí a dobrá rozmnožovací schopnost. O zkušenostech s ním se mniši dověděli také z dostupné římské literatury. U klášterů se proto zakládaly sádky a rybníky. Ve vnitrozemí se tak rybníkářství šířilo společně s křesťanstvím. Přijetí křesťanství s sebou neslo zvýšenou poptávku po rybách i mezi obyvateli. To vedlo následně k zakládání rybníků i mimo kláštery.

Vzestupy a pády rybníkářství u nás

Do našich zemí se kapr a rybníkářství dostali pravděpodobně z Bavorska, a to v době Karla Velikého (9. století). Takřka všechny první zmínky o rybnících v Čechách a na Moravě mají spojitost s kláštery. Všude tam, kde byl klášter založen, se záhy objevují i rybníky. Postupně, od konce 14. století, se do výstavby rybníků zapojuje také šlechta a později i města. Úspěch tohoto podnikání (ve své době nejvýnosnějšího) jistě souvisel s množstvím přísných postů.

Zajímavou osobností tehdejšího rybníkářství byl český historik, spisovatel, diplomat, dobrý hospodář a olomoucký biskup Jan Dubravius (1486–1553), který vydal moderní latinsky psanou učebnici chovu ryb *O rybnících* (1547). Ta se stala na několik staletí tím nejlepším manuálem, který dokáže zaujmout i dnes. Svého vrcholu dosáhlo rybníkářství na konci 16. století, kdy u nás bylo kolem 180 tisíc hektarů rybníků. Sladkovodní ryby (a zejména pak kapr) tehdy byly běžnou a dostupnou stravou. Významný byl i export kapra, hlavně do německy mluvících zemí.

Na začátku 17. století v důsledku třicetileté války a následných zmatků došlo k zhroutilí celého odvětví. Rybníky zanikají a produkce ryb se propadá. Levnou a dostupnou sladkovodní rybu tak v postní stravě nahrazuje zelenina, zejména luštěniny. Ke změně dochází až na konci 19. století, kdy nastává renesance chovu ryb u nás. Sladkovodní ryby, tedy hlavně kapr, se proto opět dostávají na náš stůl v hojnější míře. Produkce kapra se zvyšovala

do té míry, že se kapr u nás ustálil jako hlavní chod štedrovečerní večeře, který je posledním dnem předvánočního postu.

O životě církve v době komunismu víme své. Pro rybníkářství u nás je to však doba prudkého rozvoje. Státem řízené podniky měly za úkol dodávat na tuzemský trh co nejvíce levných ryb. A to se jim dařilo. Historicky vzato, v té době se zpřetrhalo přímé spojení mezi produkcí ryb a křesťanstvím. Tehdejší zákon o rybářství ve svém § 3 a prvním odstavci jako důvod pro podporu produkce ryb výstižně uváděl: „Hospodařením na rybnících se zabezpečuje plánovaná výroba tržních ryb na zlepšení živý pracujících...“

Tradice, kvalita a šetrnost

Podstata chovu ryb v rybnících se u nás po staletí nemění. Současné rybníkářství můžeme považovat za trvale udržitelné, o čemž svědčí jeho několikasetletá historie. Tradiční výlov rybníka má pořád své kouzlo. Přitom kvalita lovených ryb podupává na prahu „bio“. Vzhledem k tomu, že zásoby ryb ve světových mořích povážlivě klesají, podpora rybníkářství může těšit i ekologické aktivisty. Proslýchá se heslo: „Dej si kapra, zachráníš tuňáka!“

Ke křesťanství a postu dnes ryby opět patří. Jíst sladkovodní ryby během postní doby je stejně přirozené jako prospěšné. Zdravotní aspekty konzumace ryb by byly samostatnou kapitolou. Jedním ze zajímavých důvodů, proč právě v postní době nahradit maso lehce stravitelnými rybami, může být fakt, že organismus při jejich trávení (oproti masu) ušetří spoustu energie. Tuto ušetřenou energii pak může věnovat třeba právě duchovnímu životu.

Ján Regenda

Jaký je význam postu

Postit se neznamená trpět, ale dát prostor duchovnu. Postní doba je pro křesťana časem, ve kterém by měl pracovat na proměně svého nitra. Je to příležitost srovnat to, co se v předcházejícím období pokřivilo. K tomu, abychom lépe poznali, co je dobré a co zlé, se potřebujeme ztišit. Umíte rozjímat nad svými hříchy s plným břichem? Přirozeně to nejde. Tělo nezaměstnané procesy trávení může dát větší prostor duchovnímu životu. Cílem doby postní tedy není trpět co nejvíce, ale jakýmsi útlumem „tělesnosti“ dát mnohem větší prostor duchovnu. Poctivé prožívání této doby nám pomůže ve velikonoční vigílii prožít opravdové znovuzrození ducha. Dalším účinným nástrojem je konání dobrých skutků, dávání almužny potřebným a modlitba (např. křížové cesty). Dobré je také najít si čas na věci, které v dostatečné míře běžně neděláme. Podstatné však je, že prožívání postní doby by se mělo odehrávat především v nitru. Účinek postu totiž nijak neposílí vnější projevy. Spíše naopak.

(jr)

Rozmanité způsoby pokání v křesťanském životě

Vnitřní pokání křesťana může mít velmi rozmanité projevy. Písmo i Otcové zdůrazňují zvláště tři způsoby: půst, modlitbu, almužnu, které vyjadřují obrácení ve vztahu k sobě samému, ve vztahu k Bohu a ve vztahu k druhým. Vedle radikálního očistění, jaké působí křesť nebo mučednictví, označují jako prostředek k odpuštění hříchů vynaložené úsilí na smíření s bližním, kající slzy, starost o spásu bližního, přímluvu svatých a skutky lásky, která „přikrývá všechny hříchy“ (1 Petr 4,8).

Obrácení se uskutečňuje v každodenním životě, a to úkony smíření, péčí o chudé, konáním spravedlnosti a práva a jejich obranou, vyznáváním vin bratřím, bratrským napomináním, revizí celého života, zpytováním svědomí, duchovním vedením, přijímáním utrpení, trpělivostí v pronásledování pro spravedlnost. Nejbezpečnější cestou pokání je vzít svůj každodenní kříž a následovat Ježíše.

(Z Katechismu katolické církve, § 1434 a 1435.)

Ryba jako symbol

Ryba byla součástí mytologie a náboženství už v předkřesťanské době. Dodnes se mezi lidmi vyprávějí příběhy o mořských pannách nebo rusalkách. Ve starověkém Egyptě považovali některé druhy ryb za božstvo a projevovali jim náležitou úctu, včetně mumifikace.

V křesťanství byla ryba jedním z prvních symbolů křesťanů ukrývajících se v římských katakombách. Důvodem k tomu bylo řecké slovo „ICHTHYS“ – „ryba“, které v sobě prostřednictvím hlásek skrývalo slova: „Iesús Christos Theú Hyios Sótér“, v překladu: „Ježíš Kristus, Boží Syn, Spasitel“. Piktogram ryby můžeme i dnes zahlédnout například na karosérii některých automobilů. Jeho majitel tak dává najevo, že komu patří.

Ryby v křesťanském umění

Ve výtvarném umění se ryby objevují ve spojení s námětem stvoření nebo Kristova křítu. Velmi známé je zobrazení příběhu o Jonášovi a „velrybě“. Častý je také motiv Ježíše a učedníků, kteří rozdávají zástupům chléb a ryby. Ryba je atributem svatých Petra, Ondřeje, Tobiáše a archanděla Rafaela.

Ryby jako taxon

Ryby jako skupina na zemi představují přes 50% všech obratlovců. Z 25 000 až 30 000 druhů ryb, které dnes na zemi žijí, se jich ve sladké vodě vyskytuje pouze něco přes 5 000. Ryby osídily takřka všechny typy vod. Nacházíme je v ledové vodě polárních oblastí, ale i v horkých termálních pramenech. Nejmenší druhy ryb dorůstají kolem 8 mm a největší přes 4 metry. Jedny putují za rozmnožováním z moří do sladkých vod, jiné naopak. Některé druhy dokonce nalezly způsob, jak přečkat vyschnutí vody. Přizpůsobivost a barevnost ryb je krásným příkladem Božího stvoření, jeho smyslu pro přežití, krásu i humor.

Perlička z historie

Víte, že se mezi ryby v minulosti řadili i další „vodní“ živočichové? Například bobří, kteří proto prý bývali na postní tabuli středověkých hodnostářů (i církevních). To také u nás přispělo k jejich vyhubení (společně se zájmem o jejich kožešinu).

Kapr a jeho pojmenování

Nepřímý důkaz teorie, že kapr není původním druhem západní Evropy, v sobě ukrývá samotné jméno „kapr“. V jihovýchodní části Evropy mají tamní národy své vlastní pojmenování založené na svých slovních základech. Ovšem tam, kde kapra neznali, šířili mniši spolu s ním i jeho jméno. Proto na západ a na sever od nás (tedy mimo povodí Dunaje) má slovo „kapr“ stejný slovní základ jako v češtině. Například v němčině „karpfen“, v angličtině „carp“, ve francouzštině „carpe“ nebo v italštině „carpa“. Tato označení vycházejí z původního keltského „charpho, carfo a charofo“, jež přebrali Římané a od nich následně i mniši.

